

Kártevők megfigyelése gabonanövényeken a Szára Zagora régióban

Автор(и): доц. д-р Стефан Рашев, Институт по полски култури – Чирпан, ССА; доц. д-р Недялка Палагачева, Аграрен университет – Пловдив; ас. Сара Иванова, Институт по полски култури – Чирпан, ССА

Дата: 16.07.2025 *Брой:* 7/2025

A gabonanövényeket számos kártevő támadja meg, amelyek gyakran katasztrofálisan szaporodnak és komoly károkat okoznak. Némelyikük az őszi-téli időszakban, mások a tavaszi-nyári időszakban okoznak kárt, ami a termés mennyiségének csökkenéséhez és minőségének romlásához vezet.

Országunkban számos kártevővel találkozunk a gabonanövények között, amelyek bizonyos években tömegesen szaporodnak és gazdaságilag jelentős veszteségeket képesek okozni. Mindez szisztematikus megfigyelést tesz szükségessé előfordulásuk, fejlődésük és fertőzöttségük tekintetében.

Számos szerző, Areshnikov (1982), Alekhin (1996), Radjabi (2000), Dizlek és Özer (2024) szerint a gabonapoloska (*Eurygaster integriceps* Put.) a gabonanövények gazdaságilag legjelentősebb kártevője. Hazánkban leginkább a búzát károsítja, kevésbé az árpát, zabot és rozsot, nagyon ritkán a kukoricát és a görögdinnyét (Grigorov és Gospodinov, 1964; Grigorov 1976; Grinko Vladimirovich, 2007). A gabonapoloska a búzát részesíti előnyben, mert ott találja a legkedvezőbb feltételeket a táplálkozáshoz és a teleléshez szükséges elegendő tápanyag felhalmozásához (Grigorov és Grigorov, 2003).

A mór poloska (*Eurygaster maura* L.) és az osztrák poloska (*Eurygaster austriaca* L.) kevert populációkban fordulnak elő a gabonapoloskával (Grigorov, 1954).

Gabonapoloska (Eurygaster integriceps Put.)

A gabonapoloskák a gabonanövények szárát és a szemeket károsítják, ami a mennyiség csökkenéséhez és a minőség romlásához vezet. A károsított szemek kevesebb glutént tartalmaznak, a keletkező liszt sütési minősége romlik, ezért a kenyér tömött lesz.

A károsított szem alacsonyabb abszolút és hektoliter súlyú, valamint kevesebb fehérjét tartalmaz. A legnagyobb kárt a negyedik és ötödik lárvastádiumú lárvák, valamint az új nemzedék felnőtt rovarai okozzák. Megállapították, hogy egy lárva/m² sűrűségnél (illetve egy új nemzedékű felnőttél) az általuk károsított szemek száma 40-60% között van (Lazarov et al., 1969).

Gabonafutó (Zabrus tenebrioides Goeze) – Felnőtt

A gabonafutóbogarak közül hazánkban 6 faj fordul elő, amelyek közül a legelterjedtebb és legnagyobb jelentőségű a gabonafutó (*Zabrus tenebrioides* Goeze) (Grigorov és Grigorov, 2003). Ez a faj az egész országban elterjedt. Búzát, árpát, rozsot, kevésbé zabot és kukoricát támad (Grigorov és Grigorov, 2003). A felnőttek a kalászekben lévő szemeket rágják és egyes szemek kihullását okozzák. Ez a kár azonban nem jelent nagy gazdasági jelentőséget. A lárvák a talajban függőleges, sima falú járatokat készítenek, akár 40 cm mélyre, és a növényi levelekkel táplálkoznak. Általában éjszaka jönnek a felszínre, behúzzák a növényi anyagot, kiszívják a nedveket, és a károsított növények rágott tarlóra hasonlítanak. A kár foltszerű. Melegebb teleken a lárvák nem szakítják meg a táplálkozást és folytatják káros tevékenységüket (Grigorov és Grigorov, 2003).

Gabonalevélbogár (*Oulema melanopa* L.) – Felnőtt

A gabonalevélbogár (*Oulema melanopa* L.) az egyik olyan kártevő, amely csökkenti a búza termését. Pavlov és Trenchev (1981) szerint a fő kárt a III. és IV. lárvastádiumú lárvák okozzák, és a veszteség elérheti a 80%-ot is. A bogarak a levelek közepérével párhuzamosan keskeny és hosszú csíkokat rágva táplálkoznak. Súlyos károsodás esetén a levelek kiszáradnak. A fertőzés általában különálló gócokban koncentrálódik, leggyakrabban a gabonaállomány peremén, ritkábban a belsejében. A lárvák kelése egybeesik a gabonafélék kalászásával és virágzással. Ők is csíkokat rágnek a leveleken, hasonlóan a felnőttekhez, de a levél alsó epidermiszt érintetlenül hagyják. A levelek kifehérednek, majd kiszáradnak és megrepedeznek. Erős fertőzés esetén a termés távolról korai érésű gabonára hasonlít.

A gabonanövényeken a Scarabaeoidea öregcsalád 19 nemzetségébe tartozó 39 faj káros. A legtöbb a Anisoplia nemzetség fajai közül való. Károsítják a vetőmagot, gyökereket, földalatti szárakat, leveleket, virág részeket és szemeket. Sok faj a lárvastádiumban káros és talajkárttevő (Grigorov és Grigorov, 2003).

A levéltetvek a gabonanövények egyik fő kártevője. A leggyakrabban előforduló és kárt okozó fajok: *Sitobion avenae* Fabr., *Schizaphis graminum* Rond., *Rhopalosiphum maidis* Fitch, *Sipha maydis* Pass., *Diuraphis noxia* K., *Rhopalosiphum padi* L. és *Anoecia corni* Fab (Grigorov, 1980). A terület mikroklímája, a fajta és a vetés sűrűsége befolyásolja a levéltetvek fejlődését és szaporodását.

A gabonanövényeket 43 gabonalégyfaj károsítja (Grigorov és Grigorov, 2003). A kárt a lárvák okozzák, amelyek leveleket, szárazakat, kalászokat, virágrészeket és szemeket támadnak meg. A legyek populációs sűrűsége függ az éghajlati viszonyoktól, a vetési időpontoktól, a vetésmennyiségtől, a fajta jellemzőitől, a talajtípustól, a műveletlen területek közelségétől vadgabonákkal, az önkéntes növények megsemmisítésétől stb. A gabonalegyek azok közé a kártevők közé tartoznak, amelyek főként ősszel okoznak kárt. Közülük a legelterjedtebb a hesseni légy (*Mayetiola destructor* Say.), a duzzadtcsőrű gabonalégy (*Chlorops pumilionis* Bjerk.) és a gabonalégy (*Oscinella frit* L.).

A gabonanövények másik kártevője a búzatripsz (*Haplothrips tritici* Kurd.). A tripszek a még nem kalászosított növényekre koncentrálnak, és a kalász felső részéből szívják nedvet, amely kifehéredik, és ezeken a helyeken a kalászcsocsák nem képeznek magot. A kár hasonló a gabonapoloska által okozotthoz – részleges fehér kalász – de jóval kisebb mértékben. Általában csak a kalász legfelső részei érintettek, ritkán több mint fele. A lárvák a magból szívják nedvet, leggyakrabban a magbarázdában csoportosulva. A táplálkozási hely a magon kifehéredik és érdes lesz, a barázda szélesedik, mélyül és sárgásbarnára színeződik.

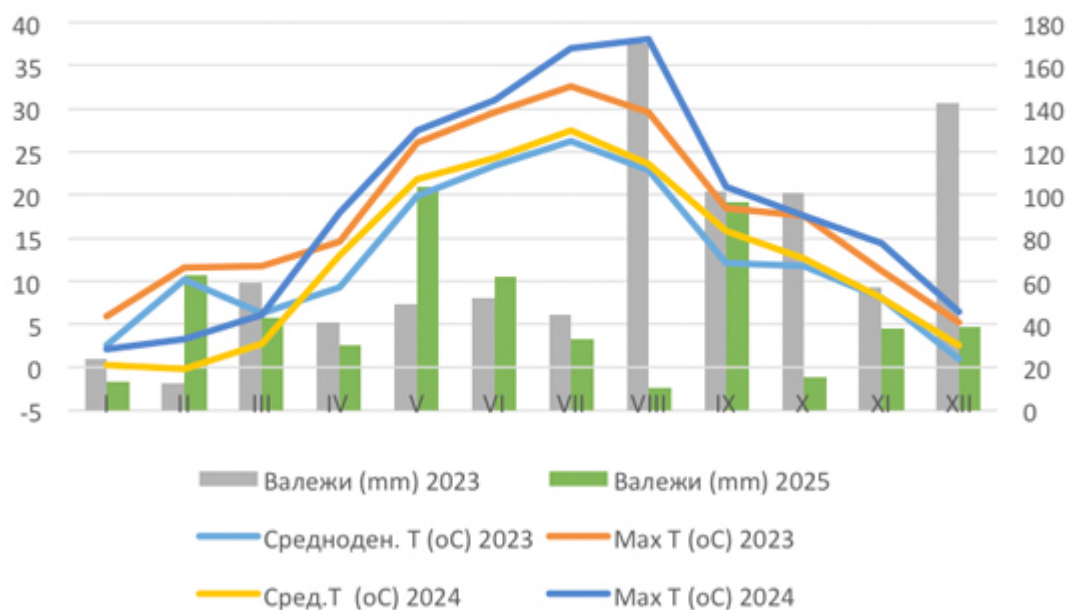
A gabonanövényeken a búzatódarázs (*Cephus pygmaeus* L.) is előfordul. Búzát, rozst, árpát és zabot károsít. Hazánkban fő gazdanövénye a lágyszárú télibúza, részben a téli rozs és árpa. A kárt a lárva okozza, amely a gerincen belül fentről lefelé haladva világos színű ürülékkel és rágcsálék tölti ki. A viaszérés beköszöntéig a lárvák minden szárközön átrágják magukat. A károsított növényeket nehéz észlelni. Általában gyengébbek maradnak, alulfejlett kalászokkal, és a korábban megtámadott növények kalászaik idő előtt kifehérednek (Grigorov és Grigorov, 2003).

A 2023-2024-es időszakban megfigyeléseket végeztek gabonaállományokban a Sztara Zagora régióban. Összesen 250 hold 'Enola' fajtájú búzát vizsgáltak.

A kártevők populációs sűrűségének feljegyzésére szabványos entomológiai módszereket alkalmaztak.

A 2023-2024-es időszak meteorológiai jellemzői lehetővé teszik a fő kártevők előfordulásának és fejlődési dinamikájának nyomon követését a Sztara Zagora régióban, a növény fenológiai stádiumai szerint, amelyek magukban foglalják a kelést, harmadik levélt, szárhasadást, szárhosszabbodást, kalászázást, virágzást, tejérletemet, viaszérletemet és teljes érést. Figyelembe véve a régió optimális vetési idejét október 1-20. és a nedvesség jelenlétét, a kelés október közepén kezdődik. A szárhasadási fázis már ősszel beköszön és március közepén fejeződik be. Az aktív vegetáció időszaka általában április elején kezdődik, a kalászázás május elején

kezdődik. A viaszérés a júniusi második évtized elején kezdődik. Gyakran a hőmérséklet a régióban magasabb, és ez összekapcsolódva talaj- és légköri aszályokkal, kedvezőtlenül hat a szemérésre és a szemtöltődésre.

1. ábra. Meteorológiai jellemzők a Szatara Zagora régióban 2023-2024-ben.